

УДК 332.145
ББК65.9 (4 Укр)

Галушак І.Є.

СТРУКТУРА АНАЛІЗУ РЕГІОНУ ЯК СУБ'ЄКТА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ Й ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ЦІЛЕЙ

ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра обліку і аудиту,
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 54,
тел.: 0342596003

Анотація. У статті розглядаються основні соціально-економічні функції і цілі регіону, а також здійснений аналіз регіону як суб'єкта економічного розвитку.

Глобалізація й інтернаціоналізація розвитку накладають відбиток на економічний розвиток і формування стратегічних цілей регіону, зумовлюючи необхідність комплексного аналізу різнопланових, іноді суперечливих сутнісних характеристик і функцій регіону як системи, організації, суб'єкта стратегічного управління з подальшою їх інтеграцією в цілісний об'єкт. Комплексне дослідження регіону з використанням системного підходу на діалектичній основі дозволяє враховувати суперечності як основу розвитку цієї складної, багатовимірної системи, а також управляючу дію на цей процес.

Ключові слова: аналіз регіону, стратегічні цілі, економічний розвиток.

Annotation. This article reviews the main socio-economic functions and objectives of the region and made an analysis of the region as an economic development.

Globalization and internationalization development impact on economic development and formulation of strategic objectives in the region, causing the need for a comprehensive analysis of the diverse and sometimes contradictory essential characteristics and features of the region as a system, organization, subject of strategic management with subsequent integration into a coherent object. A comprehensive study of the region using a systematic approach based on dialectical contradiction takes into account as the basis of this complex, multidimensional systems and administering the effect on this process.

Keywords: analysis of the region's strategic goals, economic development.

Вступ. Необхідність визначення стратегічних цілей у регіональних концепціях, стратегіях, програмах розвитку, у практиці цільового формування складових економічної політики, оцінки ефективності державного управління свідчить про посилення довгострокового цільового аспекту керованого розвитку регіону. Віддзеркалення різних інтересів у стратегічних цілях регіону й забезпечення на цій основі суспільної підтримки стає важливим чинником регіонального розвитку.

Глобалізація й інтернаціоналізація розвитку мають значний вплив на економічний розвиток і формування цілей регіону. Паралельно із цим проблеми регіонального розвитку набувають значною мірою прикладного характеру внаслідок їх різноманітності, особливо в контексті вибору цілей і стратегій їх розвитку регіонів.

Проблемам розвитку регіону, управління регіональною економікою, формування регіональних стратегічних цілей присвячено праці В.М.Геєця [1], Т.В.Голікової [2], А.Г.Гранберга [3], Г.В.Гутмана, А.А.Міроєдова, С.В.Федіна [4], М.І.Долішнього [5], Г.В.Жаворонкової [6], Ю.К.Перського, Н.Я.Калюжної [9], В.Н.Лексіна й А.Н.Швецова [10] та інших.

Постановка завдання. Мета статті – структурувати аналіз регіону як суб'єкта економічного розвитку й формування стратегічних цілей.

Результати. Дослідження економічної природи суб'єктності регіону вимагає комплексного аналізу як сутнісних його характеристик, так і функцій як системи, орга-

нізації, суб'єкта стратегічного управління для їх інтеграції в цілісний об'єкт.

Для вирішення цього завдання слід застосовувати єдину загальнонаукову методологію системного підходу, побудовану на діалектичній основі [11], з метою її адаптації для дослідження проблем розвитку регіону.

Регіон як складне поняття може досліджуватися в різних напрямках: територіально-географічному, відтворювальному, функціональному, державно-територіальному та інших.

Системний підхід дозволяє розглянути регіон як цілісну систему, якій властивий принцип інтеграції. Але цілісність регіону як динамічного, соціального об'єкта є суперечливою і відносною. Таку властивість треба аналізувати на базі діалектичного методу, який дозволяє враховувати суперечності як основу розвитку цієї складної, багатомірної системи, а також управляючу дію на цей процес. На нашу думку, регіон необхідно досліджувати як суб'єкт держави, систему, організацію, суб'єкт формування стратегічних цілей і розвитку (рис. 1).

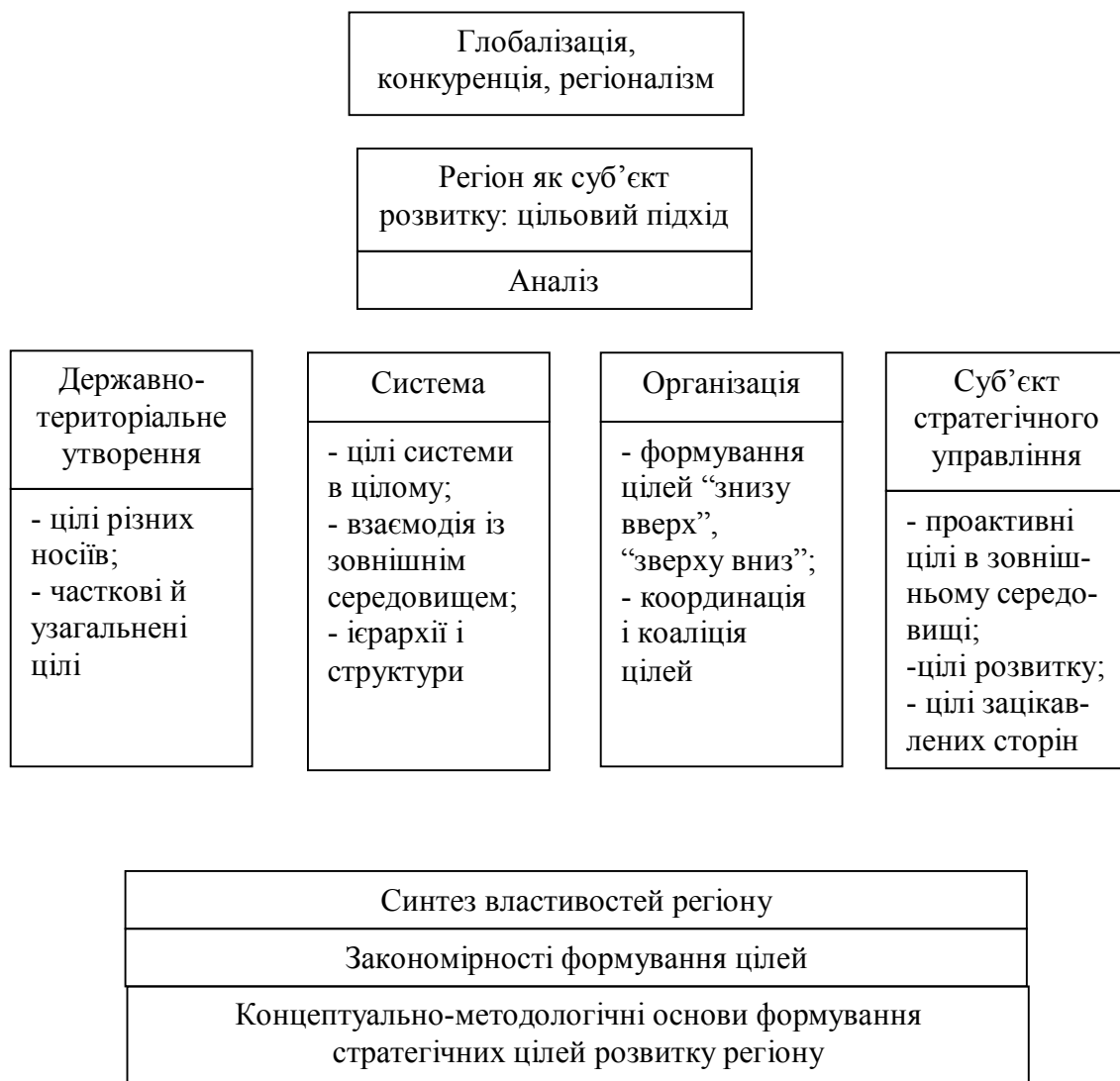

Рис. 1. Методологія дослідження стратегічних цілей розвитку регіону

У контексті дослідження регіону як суб'єкта розвитку серед визначень поняття “регіон” зупинимося на формулюваннях, наведених у працях [10; 4].

Перше з них характеризує регіон, по-перше, як адміністративно окреслений простір; по-друге, як відособлений соціально-економічний комплекс, у якому реалізуються процеси відтворення життєзабезпечення населення даної території; по-третє, як частину в системі територіального й суспільного розподілу праці. Тобто регіон – це територіальне формування, яке має чітко окреслені адміністративні межі, у яких відтворюються соціальні й економічні процеси забезпечення життя населення, зумовлені місцем регіону в системі територіального й суспільного розподілу праці [4, с.96].

Це визначення можна назвати умовним, оскільки основним завданням є процес відтворення умов життєдіяльності населення території.

Виходячи із цього, цілі регіонального розвитку – це не традиційна максимізація загальнодержавного ефекту, а задоволення ринкового попиту суб'єктів господарської діяльності регіону на основі раціонального використання всіх видів територіальних ресурсів [4]. На нашу думку, це визначення має дещо звужений характер. По-перше, задоволення ринкового попиту суб'єктів господарської діяльності здійснюється не тільки за рахунок ресурсів даної території, а й інших регіонів; а його продукція використовується за межами території і задовольняє ринковий попит інших регіонів. По-друге, цілі регіонального розвитку як державно-територіального формування включають не лише задоволення ринкового попиту суб'єктів господарської діяльності або виробничих потреб території, а й охоплюють процеси забезпечення умов життя населення [4, с.96].

Для визначення поняття “регіон” як державно-територіального формування, а також його стратегічних цілей ми запропонували використовувати методологію суб'єктно-функціонального аналізу з урахуванням режиму функціонування регіону в часі, який припускає виділення функцій регіону з позицій його суб'єктів (учасників, елементів). Суб'єкти регіону – це соціальні об'єкти, що мають цілі, узгоджені інтереси, взаємодіють між собою щодо виконання своїх функцій у регіоні.

При забезпеченні цілей, інтересів, потреб суб'єктів – носіїв цих цілей визначаються функції регіону. До основних суб'єктів можна віднести:

- 1) органи державного управління як носії державних цілей, інтересів, а також органи місцевої самоврядування;
- 2) населення (як конкретний носій соціально-економічних потреб);
- 3) ділове співтовариство (як носій цілей й інтересів підприємців, власників, ділових організацій, керівників, персоналу). Причому під ним розуміється як бізнес-співтовариство, так і співтовариство інших ділових організацій, включаючи державні та інші. Формуючи регіональні цілі, слід брати до уваги інтереси й інших зацікавлених сторін.

Динамічний аналіз функцій регіону означає врахування не лише поточних, а й майбутніх потреб і цілей суб'єктів регіону. Функціонування регіону може здійснюватися у двох основних режимах: поточному й стратегічному.

Поточний режим функціонування – це звичайна рутинна діяльність, спрямована на виконання традиційних функцій, внутрішніх цілей, необхідних для забезпечення життєдіяльності: збереження стійкості, цілісності, рівноваги, прибутковості тощо, так званий режим “виживання”. Такий режим забезпечується системою оперативного (поточного) управління або довгостроковим плануванням.

Стратегічний режим функціонування регіону пов'язаний з формуванням нових цілей, орієнтованих на зовнішнє оточення, а також нових характеристик і рис, структури й функцій, необхідних для істотної (якісної) зміни умов життєдіяльності. Такий режим веде до розвитку регіону й забезпечується системою стратегічного управління.

Існують й інші підходи щодо встановлення режимів системи. Вони виділяють два режими функціонування об'єкта: власне функціонування (маючи на увазі поточний режим або поточне управління) і розвиток (маючи на увазі стратегічний режим або стра-

тегічне управління). Так, у роботі [4] у контексті поняття “регіональний менеджмент” вводиться два терміни: “менеджмент функціонування” і “менеджмент розвитку”.

Регіональний менеджмент – таке управління економікою регіону, яке засноване на корпоративних принципах і враховує територіальний поділ праці. Менеджмент функціонування ґрунтується на традиційних бюрократичних методах адміністрування діяльності регіональних і міських служб, житлово-комунального господарства, служб соціального захисту населення, збору податків, розпорядження бюджетними витратами, диспетчеризація виробництва суспільних товарів і послуг тощо [4, с.103]. Менеджмент розвитком спрямований на досягнення стратегічних цілей, адаптацію економіки регіону до змінних умов зовнішнього середовища, забезпечення реалізації порівняльних переваг регіону [4, с.104].

Для дослідження вказаних режимів запропоновано використовувати основні постулати стратегічного управління, які можна звести до такого.

1. Зростання не тотожне розвитку. Під зростанням розуміється збільшення маси однорідних елементів, розвиток – зміна елементного складу тієї ж системи й способів їх з'єднання. Інноваційний потенціал організації розглядається як головний стратегічний ресурс. Здатність швидше за інших освоїти необхідну новизну стала умовою конкурентоспроможності.

2. Інноватика стає управлінською основою організації. Управляти означає оновлювати.

3. Ведучою стає проактивність (інтерактивність), яка означає не слідувати за змінами зовнішнього середовища, а попереджати їх. В умовах зростаючої невизначеності дане завдання вирішується частково розробкою багатоваріантних стратегій.

Стосовно регіону розвиток означає не лише зміну структури економіки регіону, а й появу нових галузей, нових організаційних форм, зв'язків між ними (наприклад, кластерів).

Розвиток регіону розглядається як зміни через нововведення, нарощування інноваційного потенціалу й стратегічних ресурсів території, підвищення його конкурентоспроможності на користь нинішнього й майбутнього поколінь. Розвиток забезпечується інтерактивною поведінкою всіх суб'єктів – носіїв цілей регіону (населення, ділового співтовариства й органів управління), орієнтованою на зовнішнє середовище та режим стратегічного управління.

На підставі викладеного вище суб'єктно-функціонального підходу соціально-економічні функції регіону можна виділити два критерії: суб'єкти – носії цілей регіону й режими функціонування регіону. Суб'єктами – носіями цілей є населення, ділове співтовариство й органи управління. Функціонування регіону розглядається у двох основних режимах: поточному (виживання) і стратегічному (розвиток).

На перетині розглянутих критеріїв формуються головні функції регіону. Їх можна розглядати по горизонталі (рядку) по суб'єктах – носіях і по вертикалі (стовпцю) по режимах функціонування.

Для населення регіон як місце його проживання повинен виконати такі функції:

1.1. Поточний режим.

1.1.1. Забезпечити умови життя: житло, комунальні та інші послуги.

1.1.2. Забезпечити джерела доходів (робочі місця).

1.1.3. Забезпечити соціальний захист.

1.1.4. Забезпечити охорону здоров'я.

1.1.5. Забезпечити екологічний захист й охорону природи.

1.1.6. Забезпечити доступність освіти, спорту й культури.

1.1.7. Забезпечити необхідну інфраструктуру.

1.1.8. Забезпечити безпеку життєдіяльності.

1.2. Стратегічний режим.

1.2.1. Забезпечити рівень і якість життя, зіставні з розвиненими країнами.

1.2.2. Забезпечити стратегічну безпеку.

1.2.3. Забезпечити розвиток інтелекту й особи.

1.2.4. Забезпечити впевненість у майбутньому.

1.2.5. Забезпечити збереження й розвиток національних і цивілізаційних цінностей.

1.2.6. Забезпечити довіру до держави та інші.

Для ділового співтовариства регіон як місцеперебування (базування) повинен здійснити такі функції.

2.1. Поточний режим.

2.1.1. Забезпечити здорове (конкурентне) ділове середовище й умови ведення бізнесу: підприємницький клімат, доступність ресурсів і чинників виробництва, їх конкурентоспроможність; інфраструктуру; відсутність адміністративних і корупційних бар'єрів.

2.1.2. Забезпечити безпеку.

2.1.3. Забезпечити зниження ризиків.

2.1.4. Забезпечити стабільні й прозорі інститути, стабільні правила "гри".

2.1.5. Забезпечити недоторканість власності.

2.2. Стратегічний режим.

2.2.1. Забезпечити капіталізацію результатів бізнесу.

2.2.2. Забезпечити зростання капіталу та його ефективності.

2.2.3. Забезпечити розвиток (диверсифікацію) бізнесу.

2.2.4. Мати сприятливий інвестиційний клімат.

2.2.5. Здійснювати стратегічне партнерство з владою і профспілками.

2.2.6. Розвивати соціалізацію бізнесу.

Для органів влади регіон є місцем виконання державних і регіональних функцій. Вони повинні забезпечувати такі цілі населення, ділового співтовариства й держави.

3.1. Поточний режим.

3.1.1. Забезпечити безпеку населення, ділового співтовариства й органів управління.

3.1.2. Забезпечити відтворення умов життєдіяльності населення, ділового співтовариства, включаючи інститути, інфраструктуру, екологію, де бюрократизацію, демонополізацію тощо.

3.1.3. Підтримувати внутрішньо територіальний розвиток.

3.1.4. Надавати якісні послуги й суспільні блага.

3.2. Стратегічний режим.

3.2.1. Забезпечити використання, відтворення й оновлення потенціалів території з урахуванням інтересів сьогодення і майбутніх поколінь.

3.2.2. Забезпечити зростання інноваційного потенціалу регіону.

3.2.3. Підвищити конкурентоспроможність регіону, включаючи всі його компоненти (бізнес, населення, влада, трудові ресурси та інші).

3.2.4. Стимулювати проактивну поведінку всіх суб'єктів – носіїв цілей регіону.

3.2.5. Забезпечити стратегічне партнерство влади, бізнесу й населення.

3.2.6. Забезпечити відстоювання економічних інтересів регіону всередині країни й на міжнародному рівні.

3.2.7. Забезпечити оновлення виробничого апарату й технологій.

3.2.8. Розвивати й підвищувати якість послуг, що надаються, і суспільних благ.

Органи державної влади повинні: 1) підсилити координуючу функцію створення державних і приватних інститутів, основ ринкової інфраструктури; 2) попередити й

ослабити криміналізацію економіки; 3) стимулювати безінфляційне зростання, виробничі інвестиції, вкладення в людський капітал, охорону здоров'я, освіту, охорону навколишнього середовища; 4) перетворити ренту природних ресурсів у державні доходи й суспільні інвестиції; 5) стимулювати конкуренцію, створення конкурентоздатних підприємств; 6) створити новий соціальний контракт, що включає систему соціального захисту, пом'якшення економічної нерівності; 7) полегшити перебудову промисловості активною промисловою політикою; 8) здійснити ключові проекти, використовуючи цільовий підхід [1; 5; 7].

На основі аналізу функцій і цілей регіону в контексті особливостей національного розвитку можна запропонувати таке визначення поняття “регіон”. Регіон – це державно-територіальне утворення, що має адміністративні кордони (інколи й державні кордони для прикордонних територій) і органи управління, у якому забезпечуються: якість і рівень життя людей (населення); умови ведення і розвитку підприємництва; використання, відтворення й оновлення територіального потенціалу (економічного, соціального, природно-ресурсного, науково-технічного, інноваційного, культурного та інших видів потенціалу) на користь теперішнього й майбутніх поколінь у рамках єдиного національного простору.

Висновки. На основі дослідження сучасних проблем формування стратегічних цілей складних систем встановлено необхідність ґрунтовного аналізу як цілей макrorівня, тобто національних, так і цілей економічних підсистем (регіонів), що формують цю складну національну систему, причому, зважаючи на сучасні мінливі та невизначені умови розвитку, макроекономічні цілі повинні орієнтуватися на передбачення, попередження, проактивну поведінку, тобто це мають бути стратегічні цілі.

Розвиток регіону повинен забезпечити в певному періоді часу позитивні зміни в усіх головних взаємодіях: 1) між населенням і бізнесом (виробництвом), між соціальними й економічними інтересами, споживанням і накопиченням; 2) між окремими частинами (населеними пунктами) регіону, між столицею регіону та іншими (навколишніми) його поселеннями; 3) між регіональними й державними інтересами, які неминуче закладають основу для суперечностей. Звідси випливає, що для дослідження регіону варто використовувати системний підхід на діалектичній основі.

1. Моделирование экономической безопасности : держава, регион, предприятие / [В. М. Геєць, М. О. Кизим, Т. С. Клебанова та ін.]; за ред. В. М. Гейця. – Х. : ВД “ІНЖЕК”, 2006. – 240 с.
2. Голікова Т. В. Сучасний стан та перспективи конкурентоспроможності регіонів України / Т. В. Голікова // Конкурентоспроможність економіки України; за ред. Б. Є. Кваснюка. – К. : Фенікс, 2005. – С. 195–196.
3. Гранберг А. Г. Основы региональной экономики / А. Г. Гранберг. – 2-е изд. – М. : ГУВШЭ, 2001. – 495 с.
4. Гутман Г. В. Управление региональной экономикой / Г. В. Гутман, А. А. Мироедов, С. В. Федин. – М. : Фин. и стат., 2002. – 175 с.
5. Долішній М. І. Регіональна політика України на рубежі ХХ–ХХІ століть: нові пріоритети / М. І. Долішній. – К. : Наук. думка, 2006. – 512 с.
6. Жаворонкова Г. В. Науково-методичні підходи до формування регіональних стратегій / Г. В. Жаворонкова, В. О. Жаворонков // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 10 (113). – С. 191–196.
7. Зварич І. Т. Державне регулювання економічного зростання: інститути, механізми, інфраструктура (регіональний зріз) : [навчальний посібник] / І. Т. Зварич. – К. : АртЕк, 2009. – 416 с.
8. Кизим М. О. Збалансована система показників / М. О. Кизим, А. А. Пилипенко, В. А. Зінченко. – Х. : ВД “ІНЖЕК”, 2007. – 192 с.
9. Конкурентоспособность регионов: теоретико-прикладные аспекты / под ред. Ю. К. Перского, Н. Я. Калюжной. – М. : ТЕИС, 2003. – 472 с.
10. Лексин В. Н. Государство и регионы: теория и практика государственного регулирования территориального развития / В. Н. Лексин, А. Н. Швецов. – М. : Изд-во “УРССР”, 2000. – 193 с.
11. Пригожин А. И. Методы развития организаций / А. И. Пригожин. – М. : МЦФЭР, 2003. – 98 с.

References

1. Heyets, V.M., T.S. Kyzym, T.S. Klebanova, and O.I. Chernyak. *Simulation of economic security: state, region, enterprise*. Kharkiv: INZHEK, 2006. Print.
2. Holikova, T.V. "Current state and prospects of regional competitiveness Ukraine". *Competitiveness of Ukraine's in economy* (2005): 195–196. Print.
3. Granberg, A.G. *Basics regional Economy*. 2. Moscow: HUVSHE, 2001. Print.
4. Gutman, H.V., A.A. Myroedov, and S.V. Fedyn. *Management of regional economy*. Moscow: Finance and Statistics, 2002. Print.
5. Dolishniy, M.I. *The regional policy of Ukraine at the turn of XX–XXI century: new priorities*. Kyiv: Scientific Thought, 2006. Print.
6. Zhavoronkova, H.V., and V.O. Zhavoronkov. "Scientific and methodological approaches to formulating regional strategies." *Formation of market relations in Ukraine* (2010): 191–196. Print.
7. Zvarych, I.T. *State regulation of growth: institutions, mechanisms and infrastructure (regional cross-section)*. Kyiv: ArtEk, 2009. Print.
8. Kyzym, M.O. and F.F. Pylypenko, V.F. Zinchenko. *Balanced Scorecard*. Kharkiv: INZHEK, 2007. Print.
9. Perskij, Yu.K., and N.Ya. Kalyuzhnova. *Competitiveness of regions: theoretical and applied aspects*. Moscow: TEIS, 2003. Print.
10. Lexin, V.N. and A.N. Shvetsow. *State and Regions: theory and practice state regulation regional development*. Moscow: URSSR, 2000. Print.
11. Pryhozhyn, A.I. *Methods development of organizations*. Moscow: MTSFER, 2003. Print.

Рецензенти:

Якубів В.М. – доктор економічних наук, професор кафедри обліку і аудиту ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника";

Гнатюк Т.М. – кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника".

УДК 336.14: 352(477)

ББК 65.26

Цюпа О.П.¹, Кондур О.С.²

СТАТИСТИЧНІ МЕТОДИ АНАЛІЗУ ФОРМУВАННЯ НАДХОДЖЕНЬ БЮДЖЕТІВ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

¹ ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника",
Міністерство освіти і науки України,
кафедра фінансів,
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57,
тел.: 0342596144

² ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника",
Міністерство освіти і науки України,
кафедра економічної кібернетики,
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57,
тел.: 0342596144

Анотація. Для виявлення закономірностей у формуванні бюджетів розвитку різних рівнів місцевих бюджетів пропонується провести статистичний аналіз обсягу надходжень бюджету розвитку в розрахунку на одного жителя, обсягу доходів І кошика в розрахунку на одного жителя, чисельності населення територіальної громади. За допомогою кореляційного аналізу охарактеризовано вплив основних соціально-економічних показників на формування надходжень бюджетів розвитку в Україні.

Ключові слова: місцеві бюджети, бюджет розвитку, надходження бюджету розвитку, статистичні методи, кореляційна матриця, рангова кореляція Спірмена.

Annotation. To identify regularities in capital budget forming of the various levels of local budgets is proposed to conduct a statistical analysis of capital budgets' revenues development budget per inhabitant, amount of capital budgets' revenues I basket per inhabitant, population local commun-